

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ

ОХОРОНА ДИТЯЧОГО ГОЛОСУ

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
підготовки молодшого спеціаліста
галузі знань 02 «Культура і мистецтво»
спеціальності 025 «Музичне мистецтво»
спеціалізації «Спів»

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ**

ОХОРОНА ДИТЯЧОГО ГОЛОСУ

**ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
підготовки молодшого спеціаліста
галузі знань 02 «Культура і мистецтво»
спеціальності 025 «Музичне мистецтво»
спеціалізації «Спів»**

Київ
2017

Обсяг курсу 54 год.
Практичних – 36 год.
Самостійних – 18 год.

Розробник:

І. В. Довбня – викладач вищої категорії предметно-циклової комісії «Музичне мистецтво естради» Харківського музичного училища імені Б. М. Лятошинського

Рецензенти:

В. В. Михайлець – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри музичного мистецтва естради і джазу Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського

Л. М. Гавриленко – кандидат педагогічних наук, викладач-методист Хмельницького музичного училища імені В. І. Заремби

І. О. Стеценко – викладач циклової комісії «Спів академічний та народний» Київського інституту музики імені Р. М. Глієра

Редактор

Відповідальна

за випуск **Г. Д. Ремезова**

*Рекомендовано
на засіданні методичної ради
Харківського музичного училища
імені Б. М. Лятошинського
(протокол № 1 від 30 серпня 2016 р.)*

© Довбня І. В., 2017

© Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв України, 2017

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна програма з дисципліни «Охорона дитячого голосу» (за спеціальністю 5.02020401 «Музичне мистецтво», спеціалізація «Спів») розрахована на студентів вищих навчальних закладів культури і мистецтва I–II рівня акредитації на основі базової і повної загальної середньої освіти.

Предмет «Охорона дитячого голосу» входить до комплексу спеціальних дисциплін («Методика навчання співу», «Педагогіка і психологія», «Методико-виконавський аналіз педагогічного репертуару», «Педагогічна практика») та є одним з основних для отримання додаткової кваліфікації «викладач співу ПСМНЗ» студентами відділу «Музичне мистецтво естради».

Заняття по одній академічній годині на тиждень відбуваються на третьому курсі (V та VI семестри). Згідно навчального плану в кінці VI семестру з метою контролю рівня знань студентів проводиться диференційований залік.

Курс «Охорона дитячого голосу» є складовою частиною Державного іспиту «Основи педагогічної майстерності» у кінці всього терміну навчання.

Предметом курсу «Охорона дитячого голосу» є вивчення науково-методичних матеріалів та засвоєння практичних навичок, спрямованих на охорону та збереження дитячого голосу.

Мета курсу – закласти професійний рівень знань з охорони та збереження дитячого голосу учнів початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів, засвоїти правила гігієни та режиму голосу, оволодіти методами, прийомами, способами вироблення вокальних навичок, які необхідні для розвитку та збереження співацького голосу у дітей через пробудження у студентів зацікавленості до педагогічної діяльності, виховання відповідального відношення до роботи з дітьми, вміння використовувати методичну літературу, розвиток аналітичного мислення та постійного самовдосконалення.

Програма складається зі вступу та двох взаємопов'язаних розділів: «Основні методичні рекомендації по охороні дитячого голосу», «Гігієна та режим дитячого голосу».

ВИМОГИ ДО ЗНАНЬ, ВМІНЬ ТА НАВИЧОК СТУДЕНТІВ

По закінченню вивчення курсу студент повинен

знати:

- визначення всіх методичних термінів з програми;
- роль і завдання вчителя співу;
- специфіку дитячих голосів (анатомо-фізіологічні особливості голосового апарату дитини, періоди розвитку, критерії діагностики);
- основні вокально-педагогічні принципи та методи виховання для збереження дитячих голосів;
- фактори впливу на формування та розвиток дитячого голосу;
- правила гігієни та режиму дитячих голосів.

вміти:

- застосовувати отримані теоретичні знання на практиці;
- правильно діагностувати дитячі голоси;
- демонструвати прийоми формування вокальних навичок згідно віку дитини;
- методично правильно вести урок сольного співу;
- проводити роз'яснювальні бесіди з гігієни та режиму дитячого голосу;
- виконувати та доцільно використовувати вокально-технічні вправи для дітей віком від 6 до 17 років.

ОРІЄНТОВНИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ теми	Назва розділів і тем	Кільк. год.	
		ауд.	сам.
V семестр			
	Вступ		
1.	Зміст курсу «Охорона дитячого голосу», його значення і місце в системі музичних дисциплін	1	
2.	Історичний огляд розвитку початкової професійної освіти в галузі вокального мистецтва	1	
	I розділ: Основні методичні рекомендації по охороні дитячого голосу		
3.	Вчитель співу, його роль і завдання	1	1
4.	Вокально-педагогічний слух	1	1
5.	Критерії діагностики дитячих голосів	2	1
6.	Анатомо-фізіологічні особливості голосового апарату дітей та специфіка його функціонування	3	2
7.	Періоди розвитку дитячих голосів та їх характеристика	5	2
8.	Значення принципів вокальної педагогіки для розвитку дитячого голосу	2	1
	За семестр	16	8
VI семестр			
9.	Прийоми вокального навчання, які впливають на формування дитячого голосу	3	1
10.	Розвиток вокального слуху в учня та виховання самоконтролю	2	1
11.	Методика проведення уроку сольного співу з точки зору збереження дитячого голосу	3	2
	II розділ: Гігієна та режим дитячого голосу		
12.	Захворювання голосу та профілактика	8	4
13.	Режим дитячого голосу	3	2
14.	Залік	1	
	За семестр	20	10
	За рік	36	18

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ЗВ'ЯЗКИ

Курс «Охорона дитячого голосу» є однією зі складових у комплексному професійному формуванні особистості і становленні майбутнього фахівця та тісно пов'язаний у педагогічному процесі з такими дисциплінами як «Сольний спів», «Методика навчання співу», «Педагогіка і психологія», «Педагогічна практика» та з суміжними галузями наук (анатомія, фізіологія, фоніатрія, фонопедія, акустика, біофізика).

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Курс «Охорона дитячого голосу» сприяє засвоєнню майбутнім викладачем співу знань та практичних навичок розвитку дитячого голосу під гаслом охорони та збереження дитячого голосу для дорослого життя.

Умовою розвитку дитячих голосів є правильно поставлене та методично продумане навчання, яке враховує голосові можливості учня.

Вокальна робота з дітьми та дорослими має багато спільного, але в той же час викладачеві співу конче потрібно знати специфіку роботи з дитячим голосом.

Особливості методики вокального виховання дитячих голосів визначаються тим, що організм дитини постійно перебуває у процесі росту протягом всього часу навчання. Отже змінюються всі основні властивості голосу – висота, тембр, діапазон, сила, тривалість звучання, регістри. Організм, що росте, є слабким і не здатним виконувати великі навантаження. Крихкий, ніжний голосовий апарат дитини потребує особливої уважності та бережливого відношення. Тому розвиток вокальних здібностей дітей повинен здійснюватися з максимальною обережністю.

У той же час навчання співу поступово зміцнює організм дитини, розвиває інтелект, мову та емоції, впевненість у своїх силах. Від того, як буде розвиватися дитячий голос, особливо під час мутації, залежить якість дорослого голосу.

Тому правильна методика роботи є головною умовою збереження та охорони дитячого голосу.

ЗМІСТ КУРСУ

Вступ

Тема 1. Зміст курсу «Охорона дитячого голосу», його значення і місце у навчальному плані на відділі «Спів».

Тема 2. Історичний огляд розвитку початкової професійної освіти навчання дітей співу.

І розділ. Основні методичні рекомендації по охороні дитячого голосу.

Тема 3. Вчитель співу, його роль і завдання в класі сольного співу.

Тема 4. Вокально-педагогічний слух викладача. Визначення, прийоми розвитку та роль.

Тема 5. Критерії діагностики дитячих голосів. Примарні тони. Методи виявлення примарних тонів у дітей. Діапазон дитячого голосу, загальний, робочий. Таблиця діапазонів дитячих голосів. Тембр. Теситура. Регістри. Перехідні ноти.

Тема 6. Анатомо-фізіологічні особливості голосового апарату дітей та специфіка його функціонування. Гортань. Дихальні органи. Артикуляційний апарат та резонатори.

Тема 7. Періоди розвитку дитячих голосів: дошкільний, домотаційний, мутаційний, після мутаційний та їх характеристика.

Тема 8. Значення принципів вокальної педагогіки для розвитку дитячих голосів. Єдність художнього та технічного, послідовність та поступовість, індивідуальний підхід.

Тема 9. Методи вокального навчання, які впливають на формування дитячого голосу. Положення корпусу і голови під час співу. Дихання. Його види, доцільність використання при співі у дітей. Методика постановки дитячого співацького дихання. Голосоутворення. Атака звуку. Артикуляція. Методи розвитку артикуляційного апарату у дітей. Розвиток вокальної дикції. Фонетичний метод виховання голосу. Техніки звуковедення.

Тема 10. Функції вокального слуху учня та методи його розвитку. Самоконтроль. «Гудівники». Причини та методи роботи з ними.

Тема 11. Методика проведення уроку з точки зору збереження дитячого голосу. Розспівування. Вокалізи. Репертуар. Художня цінність та доступність. Вибір зручної тональності.

II розділ. Гігієна та режим дитячого голосу.

Тема 12. Захворювання голосу та профілактика. Методи лікування захворювань голосового апарату у дітей. Поняття форсування. Недоліки звучання голосу та їх виправлення.

Тема 13. Режим дитячого голосу. Основні правила гігієни дитячих голосів. Особливості співу у мутаційний період. Самостійна робота учня.

ФОРМИ КОНТРОЛЮ, ВИМОГИ ДО ЗАЛІКУ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ

З метою контролю рівня знань студентів двічі на семестр (V та VI семестри) проводиться атестація.

Поточний контроль здійснюється поурочно у вигляді індивідуальних та групових опитувань, письмових чи усних, тестування по темах.

Підсумковий контроль визначається навчальним планом: у кінці VI семестру проводиться диференційований залік.

Залік включає відповіді на два теоретичні питання та виконання одного практичного завдання – гра на фортепіано вокально-технічних вправ для розспівування та поспівок для дітей різних вікових категорій та типів голосів.

Оцінювання результатів заліку здійснюється на основі нормативних вимог до знань та вмінь молодшого спеціаліста.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

Рівні компетентності	Бали	Критерії оцінювання
I. Низький	1	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, що висловлюються студентом окремими словами чи реченнями. Студент не демонструє знань і практично не підготовлений по предмету, тобто не компетентний у питаннях вокальної педагогіки
	2	Студент володіє матеріалом на елементарному рівні засвоєння, викладає його уривчастими реченнями
	3	Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу
II. Середній	4	Студент володіє матеріалом на початковому рівні без практичного застосування
	5	Студент володіє деякими знаннями на рівні, вищому за початковий, але не може аналізувати і застосовувати на практиці навчальний матеріал
	6	Студент виявляє знання і розуміння основних положень, за допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал. Студент демонструє недостатні знання, може назвати основні принципи і методи вокальної педагогіки, але не розкриває їх повного змісту, з показом вокальних вправ і визначенням їх цілей і виконавських завдань має труднощі, не може чітко визначити специфіку дитячого співу, погано орієнтується у виборі вокально-технічних прийомів співу, не знає вокально-методичних праць вітчизняних і зарубіжних авторів

III. Достатній	7	Студент демонструє певні знання, може самостійно аналізувати навчальний матеріал, але не застосовує повною мірою вивчений матеріал на практиці
	8	Студент вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача. Студент демонструє достатні знання з предмету, знає основні принципи і методи вокальної педагогіки, але вагається з показом (знає комплекс основних вокальних вправ із зазначенням цілей і виконавських завдань, основні етапи в роботі над вокальним твором), знає основні вокально-технічні прийоми у співі, розуміє особливості роботи з дитячими голосами, знає деякі методичні праці в галузі вокальної методики
	9	Студент вільно володіє вивченим обсягом матеріалу і застосовує його на практиці, вільно користується вокально-технічними прийомами, самостійно виправляє допущені помилки, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу
IV. Високий	10	Студент самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, оцінює окремі нові факти. Студент знає основні принципи вокальної педагогіки, знає і вміє практично продемонструвати за допомогою фортепіано та власного голосу комплекс основних вокальних вправ із зазначенням цілей і виконавських завдань
	11	Студент вільно висловлює власні думки і відчуття, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, використовує набуті знання і вміння в нестандартних ситуаціях. Студент демонструє глибокі знання, вміє змістовно розкрити основні методи вокально-педагогічної практики, володіє великим інструментарієм вокальної методики, знає і вміє провести поетапну роботу над вокальним твором, знає психологічні особливості роботи з дітьми різного віку, знає особливості роботи з дитячими голосами, знає основні методичні праці.
	12	Студент виявляє особливі творчі здібності, здатний використовувати творчий підхід до вирішення поставлених завдань, розширює знання самостійно із власної ініціативи

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Обсяг часу на самостійну роботу передбачено навчальним планом. Він становить 18 годин.

Види самостійної роботи визначаються викладачем:

- вивчення вокально-технічних вправ;
- опрацювання методичної літератури провідних викладачів XX сторіччя:
  - ✓ К. Малініної,
  - ✓ В. Багадурова,
  - ✓ Н. Малишевої,
  - ✓ Д. Огороднова,
  - ✓ В. Ємельянова;
- та сучасних:
  - ✓ Н. Гребенюк,
  - ✓ О. Юрко,
  - ✓ О. Маруфенко,
  - ✓ М. Печенюк,
  - ✓ М. Жишкович,
  - ✓ Л. Гавриленко.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Антонюк В. Г. Постановка голосу : Навч. посіб. для вищих муз. навч. закл. / В. Г. Антонюк. — К. : Українська ідея, 2000. — 68 с.
2. Антонюк В. Г. Формування української вокальної школи: історико-культурний аспект : Дослідницька праця / В. Г. Антонюк. — К. : Українська ідея, 1999. — 24 с.
3. Багадуров В. А. Вокальное воспитание детей / В. А. Багадуров. — М. : АПН РСФСР, 1953. — 95 с.
4. Ветлугіна Н. О. Музичний розвиток дитини / Н. О. Ветлугіна. — К. : Муз. Україна, 1978. — 256 с.
5. Гавриленко Л. М. Анатомо-фізіологічні особливості співацького голосу у дітей шести-дев'яти років / Лариса Гавриленко // Харків у контексті світової музичної культури: події та люди : Матеріали міжн. наук.-прак. конференц (3–4 квітня), Харків : ХДАК, 2008. — С. 139–141.
6. Гавриленко Л. М. Історико-культурологічний аспект проблеми розвитку дитячого голосу / Лариса Гавриленко // Мистецька освіта та мистецтво освіти в контексті формування сталого суспільства : Матеріали всеукр. наук.-практ. конференц (Київ, 12–13 травня). — К., 2005. — ч. 2. — С. 31–36.
7. Гавриленко Л. М. К проблеме мутационного периода / Л. Гавриленко // Педагогічні основи навчально-виховного процесу у вищих закладах освіти України. — Харків : Стиль-видат, 2004. — С. 238–248.
8. Гавриленко Л. М. Методичні засади навчання співу у працях вітчизняних педагогів-музикантів / Лариса Гавриленко // 36. наук. пр. — Кам'янець-Поділ. держ. ун-т ; відп. ред. П. С. Каньоса. — Кам'янець-Подільський : ПП Мошак М. І., 2006. — вип. 9. — С. 131–133.
9. Гавриленко Л. М. Місце розспівування у формуванні основ вокальної культури молодших школярів (у початкових спеціалізованих мистецьких закладах України) / Лариса Гавриленко // Освіта, культура та мистецтво в добу цивілізаційної глобалізації : Матеріали міжн. наук. конференц (22–23 листопада, 2008). — Харків : ХДАК, 2008. — С. 139–141.

10. Гнидь Б. П. Історія вокального мистецтва / Б. П. Гнидь. — К. : НМАУ, 1997. — 320 с.
11. Гребенюк Н. Є. Програма и методика для музыкальных школ и школ искусств «Сольное пение» / Н. Е. Гребенюк. — Х. : Харьков. Обл. метод. кабинет, 1997. — 32 с.
12. Гребенюк Н. Є. Програма по сольному пению для детских музыкальных школ. Принципы воспитания детского голоса / Н. Є. Гребенюк. — Х. : Харьков. Метод. Кабинет, 2006. — 32 с.
13. Далецкий О. В. Обучение пению / О. В. Далецкий. — М. : МГИКиИ, 2003. — 215 с.
14. Детский голос [экспериментальное исследование / под. ред. В. Н. Шацкой]. — М. : Педагогика, 1970. — 232 с., илл.
15. Егоров А. М. Гигиена певца / А. М. Егоров. — М. : Медгиз, 1955. — 147 с.
16. Емельянов В. В. Развитие голоса. Координация и тренинг / В. В. Емельянов. — СПб. : Нева, 2000. — 167 с.
17. Жишкович М. А. Основи вокально-педагогічних навиків : Методичні поради для студентів вокальних ф-тів вищ. навч. закл. культури і мистецтв III–IV рівнів акредитації / Мирослава Жишкович. — Львів : Львів. державна музична академія ім. М. В. Лисенка, 2007. — 44 с.
18. Зеленецька І. О. Робота з нечисто інтонуючими учнями на уроках музики / І. О. Зеленецька // Мистецтво та освіта. — 2002. — № 1. — С. 27–38.
19. Кантарович В. С. Гигиена голоса / В. С. Кантарович. — М. : Музгиз, 1955. — 52 с.
20. Кушка Л. С. Методика навчання співу : Посібник з основ вокальної майстерності / Л. С. Кушка. — Тернопіль : Навч. книга – Богдан, 2013. — 288 с.
21. Левидов И. И. Детское пение и охрана голоса детей / И. И. Левидов. — Л. : Просвещение, 1935. — С. 17–64.
22. Левидов И. И. Охрана и культура детского голоса / И. И. Левидов. — Л. ; М. : Музгиз, 1939. — 85 с.
23. Люш Д. Развитие и сохранение певческого голоса / Д. Люш. — К. : Муз. Украина, 1988. — 156 с.

24. Маруфенко О. В. Вокальне виховання учнів початкових мистецьких навчальних закладів / О. В. Маруфенко // Теоретичні питання культури, освіти та виховання : Зб. наук. праць. — К. : Центр КНЛУ, 2008. — Вип. 35. — С. 112–114.

25. Маруфенко О. В. Методичні аспекти формування вокально-слухових навичок у школярів / О. В. Маруфенко // Мистецька освіта: сучасний стан і перспективи розвитку : Зб. наук. праць. — Південноукраїнський державний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського. — Одеса : ТДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2007. — Ч. 2. — С. 94–100.

26. Маруфенко О. В. Формування вокально-слухових навичок майбутнього вчителя музики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання музики» / Маруфенко О. В. — К., 2006. — 20 с.

27. Малинина Е. М. Вокальное воспитание детей / Е. М. Малинина. — М. ; Л. : Музыка, 1967. — 204 с.

28. Манжос Л. А. Методика постановки детского голоса / Л. А. Манжос. — Донецк : [Б.И.], 1996. — 74 с.

29. Менабени А. Г. Методика обучения сольному пению / А. Г. Менабени. — М. : Просвещение, 1987. — 95 с.

30. Морозов В. П. О детском голосе / В. П. Морозов. — М. : Просвещение, 1966. — 56 с.

31. Морозов В. П. Искусство резонансного пения (об основных принципах развития резонансного пения у детей) / В. Морозов // Музыка в школе. — 2003. — № 3. — С. 22–25.

32. Огороднов Д. Музыкально-певческое воспитание детей в общеобразовательной школе / Д. Огороднов. — К. : Муз. Украина, 1989. — 254 с.

33. Орлова Н. Д. Что нужно знать учителю о детском голосе / Н. Д. Орлова, Н. Н. Добровольская. — М. : Просвещение, 1960. — 58 с.

34. Орлова Н. Д. Развитие голоса у девочек / Н. Д. Орлова // Развитие детского голоса. — М. : АПН РСФСР, 1960. — С. 135–138.

35. Печенюк М. А. Дзвінки голоси: пісенний матеріал [8-ий клас для шкіл різного типу навчання ; Навч.-метод. посіб.] / М. А. Печенюк. — Тернопіль : СМП «Астон», 2002. — 164 с.

36. Развитие детского голоса : Материалы науч.-практ. конф. по вопросам вокально-хорового воспитания детей, подростков и молодежи (Москва, 26–30 марта 1961 г.) / под. ред. В. Н. Шацкой. — М. : АПН РСФСР, 1963. — 205 с.

37. Стулова Г. П. Развитие детского голоса в процессе обучения пению / Г. П. Стулова. — М. : Издательство Прометей МПГУ, 1992. — 271 с.

38. Стулова Г. П. Хоровой класс / Г. П. Стулова. — М. : Просвещение, 1988. — 128 с.

39. Юрко О. О. Вокальне виховання дітей та юнацтва в закладах загальної додаткової освіти / О. О. Юрко. — Суми : Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка, 2005. — 138 с.

40. Юцевич Ю. Є. Музика : Словник-довідник / Ю. Є. Юцевич. — К. : Муз. Україна, 2005. — 263 с.

41. Юцевич Ю. Є. Теорія і методика розвитку співацького голосу : [Навч.-метод. посіб. для викладачів і студентів мистецьких навчальних закладів та учителів шкіл різного типу] / Ю. Є. Юцевич. — К. : ІЗМН, 1998. — 160 с.

Науково-методичне видання

Довбня Ірина Володимирівна

ОХОРОНА ДИТЯЧОГО ГОЛОСУ

Комп'ютерна верстка   О. Б. Мальцев

Підписано до друку 03.05.2017 р. Формат 60 x 84 1/16.

Умов. др. арк. 0,93. Об. вид арк. 0,95.

Зам. № 355. Наклад 100 прим.

Видавництво ТОВ «Водний Спектр Джі – Ем – Пі»

Свідоцтво про державну реєстрацію ДК № 5116 від 07.06.2016 р.

Україна, м. Харків, вул. Тимуровців, 17, корпус Б, кв. 26

Телефон: (057) 716-35-39

Віддруковано у друкарні ТОВ «Водний Спектр Джі – Ем – Пі»

Україна, 61024, м. Харків, вул. Весніна, 12